

# הלכות הדף היומי

## מסכת תענית

### תוכן

- א. שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה.....1
- ב. האומר תנו שקל לבניי בשבת והן ראויין לתת להם סלע נותנין להם סלע ... אם אמר מתו ירשו אחרים ... אין נותנין להם אלא שקל.....2
- ג. מצוה לקיים דברי המת.....3
- ד. ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר ... איכא מותנא בחזירי גזר תעניתא ... שאני חזירי דדמיין מעייהו לבני אינשי ... איכא מותנא בארעא דישראל גזר תעניתא ... דאיכא שיירתא דלווי ואתיא בהדיה.....4

### דף כא.

## א. שמניחין חיי עולם הבא ועוסקין בחיי שעה

כשיש לפנינו ב' דרכים הא' שיכול להתפרנס משלו וללמוד חלק מהיום, והב' שיקה מאדם מיחיד או מרבים שנדבה רוחם לתת לו פרנסתו, ללמוד כל היום לקיים עין חיים היא למחזיקים בה, עדיף לבחור ההצעה ללמוד תורה כל היום. ולקבל משכורתו לצורך פרנסתו ממחזיק פרטי, או מהנהלת הכולל<sup>1</sup>, יותר מאשר לעסוק במלאכה או בסחורה כמה שעות ביום לצורך פרנסתו, וילמד רק בשעות הפנאי<sup>2</sup>.

<sup>1</sup> האריכו בזה מרן הב"י בשו"ת אבקת רובל (סימן ב). ע"ש. והרשב"ץ בתשובה (סימן קמב). ע"ש. גם המהרש"ל בספר ים של שלמה (בפרק ג דהולין סימן ט) כתב, שאם לא היו התלמידי חכמים מתפרנסים מתרומות הצבור, היתה התורה ח"ו משתכחת מישראל, כי אי אפשר לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה לדון ולהורות הלכה למעשה לרבים ולהתפרנס ממעשה ידיו. ע"ש. וכן כתבו הש"ך והבית חדש ביורה דעה (סימן רמו סק"ב). גם הגאון מהר"ח בן עטר בספר ראשון לציון (סימן רמו סעיף כא) כתב, שבזמנינו שנתמעטו הלבבות והדעות, הלואי וילמד כל היום ויטיב לדעת את הדינים הנצרכים, ולכן יותר טוב שילמוד כל היום וישול פרנסתו מאחרים. ע"ש. ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (חלק טו סימן לה) ובביאור הלכה סימן רלא סעי' א ד"ה בכל דרכיך דעהו הביא מתשובת דבר שמואל סימן קל"ח "אך הנראה לע"ד שאפילו הרמב"ם ז"ל יסכים בנידון דידן להתיר דאין דנין אפשר משאי אפשר וכיון שכפי צורך השעה והמקום א"א לזה האיש החפץ בחיים להתקיים תלמודו בידו לזכות בו את הרבים כ"א בסיפוק צרכיו ע"י אחרים הרי הוא ככל המון הדיינים והחכמים שהיו מקבלים שכר מתרומת הלשכה כדגרסינן בכתובות ... ואיך יעלה על הדעת שיורה בכגון זה הרב ז"ל שיותר טוב לאדם לאחוז בסכלות וחסרון החכמה כל ימיו אשר הוא גרמא לכמה נזקין ומכשלות תלמוד המביא לידי מעשה ולמנוע טוב מבעליו מפני היותו נהנה מאת אחיו"

<sup>2</sup> וכו"מ מי שאפשר לו להתפרנס היטב ממעשה ידיו ולעסוק בתורה, מדת הסידות הוא ומתת אלהים הוא, אך אין זה מדת כל אדם, שא"א לכל אדם לעסוק בתורה ולהחכים בה ולהתפרנס בעצמו. רמ"א יו"ד רמו כא וכדעת הטור

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

# הלכות הדף היומי

## מסכת תענית

ואף אם המשכורת מהכולל זעומה ומספיקה לו בדוחק, כבר הבטיחו חז"ל שכל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר, כענין הלל וחביריו. וכן נאמר, והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישנא מאד. והבוטח בה' חסד יסובבנו<sup>3</sup>.

נער שסוים<sup>4</sup> לימודיו בבית ספר יסודי כל שישנה אפשרות שימשיך את לימודיו בישיבה קדושה שעוסקים בה בתורה בלבד, אין ספק שעדיף ללכת לישיבה כזאת יותר מאשר ללכת ללמוד בישיבה תיכונית, כדי שיוכל להיות מושלם בכל מקצועות התורה, וי"א<sup>5</sup> שאם לומד לימודי חול יש בכך איסור, שמניחין חיי עולם שהוא איסור אף לאחר שנתגדלו בתורה במדרגה גדולה, ובפרט אם נתברך בכשרונות מעולים והוצק חן בשפתותיו, שאם ישקוד על דלתות תורתנו הקדושה, יהיה מורה הוראות בישראל וממצדיקי הרבים, שמעלתו גדולה מאוד, ובפרט בדורינו זה.

## ב. האומר תנו שקל לבניי בשבת והן ראויין לתת להם סלע נותנין להם סלע ... אם אמר מתו ירשו אחרים ... אין נותנין להם אלף שקל

שכיב מרע, כלומר חולה שתשש כח כל גופו עד שאינו יכול להלך על רגליו והריהו מוטל על מיטתו<sup>6</sup>, שאמר<sup>7</sup> תנו לבני שקל בכל שבוע, או אפילו שאמר בדרך אזהרה<sup>8</sup> אל תתנו להם אלף שקל, ואין מספיק להם סכום זה לקיומם, אלא צריכים סלע כלומר שני שקלים בכל שבוע, נותנים להם כל צורכם.

<sup>3</sup> שו"ת יביע אומר (חלק ז יורה דעה סימן יז אות ה)

<sup>4</sup> שו"ת יחיה דעת (חלק ג סימן עה)

<sup>5</sup> שו"ת אנרות משה יורה דעה חלק ג סימן פב וכתב שם לבחורים ואברכים צעירים שעדיין לא למדו כל הצורך ובוזה שיכניסו עצמן ללמודי חול הרי לא שייך שיגיעו למדרגת ת"ח שיודע התורה בדור הזה דצריך לזה כל כחות הנפש שהננו השי"ת בדעת ובהבנת הדברים, ויבזבו כחותיו גם ללמודי חול, ובמשך הזמן יעשו לומדי החול אצלו עיקר בהכרח ... ותחת להתגדל ירד מטה מטה ... וגם כל בן תורה ולומד בישיבות הקדושות צריך להשים אל לבו הורבן התורה הגדול שנעשה בעולם שהוא חיוב גדול על כל לומדי תורה בהישיבות שישתדלו להיות גדולי תורה והוראה ויראי שמים תחתם שזה ענין מוכרח לכל קהל ישראל. סוף דבר הוא פשוט שאף ששתקינן ואין אומרינן זה לכלל ישראל ואף לא לאלו השומרים תורת השי"ת הוא דבר האסור לבני תורה ובני ישיבות אשר כל אחד יכול להתגדל בתורה ולגזול הזמן והעמילות בהכשרונות מלמודי תורה ללמודי חול.

<sup>6</sup> חכמים קבעו דינים מיוחדים בענייניו של שכיב מרע. לדוגמא: מתנת שכיב מרע, אינה צריכה קניין, והרי היא ככתובה בשמר אם היא מתנת קרקע, וכמסורה ליד המקבל אם היא מתנת מטלטלים. הסיבה שתיקנו חכמים דין מיוחד זה היא, כדי שלא תיטרף דעתו של החולה עליו, אם ידע שאין תוקף לדבריו

<sup>7</sup> שו"ע ונו"כ חו"מ רנ"ג יז

<sup>8</sup> סמ"ע שם לו

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת תענית

שודאי לא היה דעתו שימותו בניו ברעב<sup>9</sup>, ומה שנקב בסכום קטן מכדי מחייתם היה כדי שיחזרו אחר מזונותם ולא יהיו רעבתנים לפזר הכל<sup>10</sup>.

אם אמר אם מתו בני, ירשו<sup>11</sup> פלוני ופלוני אחרים תחתיים, וכן אם יש יורשים אחרים, אין נותנים לבניו אלא שקל. והמותר כדי ערכן כדי פרנסתן יתנו להן מן הצדקה<sup>12</sup>, שלא להפסיד את הבאים אחריהם,

### ג. מצוה לקיים דברי המת

מצוה לקיים דברי המת<sup>13</sup>, אפילו בריא שצוה לעשות דבר מה בנכסיו ומת, והוא שנתנו עכשיו לשליש לשם כך<sup>14</sup>, או שצוה ליורשיו בפניהם ליתן<sup>15</sup>.

אבל היו בידו קודם ולא לשם כך, או שבאו לידו אחר הצוואה, אין בזה משום מצוה לקיים דברי המת. וכן אין דין מצוה לקיים דברי המת אלא רק בנכסיו וירושתו אבל בשאר דברים לא<sup>16</sup>.

<sup>9</sup> לבוש שם וסמ"ע שם

<sup>10</sup> ואין שייך בזה מצוה לקיים דברי המת אפילו השלישם ביד שלישי משום דאמדינן דעתו דלאו בדוקא צוה כן אלא כדי לזרוז שיעמצם בהוצאה אבל לא כוון שיחיה חיי צער. ערוך השולחן שם סעיף כו  
<sup>11</sup> בסמ"ע שם לז כתב, "דאף דירושה אין לה הפסק, והנותן מתנה לבנו ואמר בשעת הנתינה שאחרי מות בנו יהיה לפלוני אין לאותו פלוני כלום, שאני הכא דמעולם לא זיכה לבניו כל נכסיו אלא שקל בכל שבת כל ימי חייהן. א"נ דמתו בניו בלא בנים". ובמהר"א ששון ציינו הש"ך שם כג הקשה שגם בלא בנים אין לירושה הפסק ואמאי יורשים האחרים, אך הש"ך שם כג כתב "אף על גב דאותם אחרים אינם ראויים לירש, מ"מ מהני בהו לשון ירושה מכח לשון מתנה שאומר תנו שקל לבני לל' ירושה דאחרים שהוא תוך כדי דיבור". ועיי"ש בקצוה"ח ט שכתב לחלוק על הש"ך שהביא מהרמב"ן פרק יש נוחלין (ב"ב קכט: ד"ה הא) שאפילו אמר בפירוש לשון מתנה אמרינן לשון ירושה [הוא], ואפילו אמר לשון מתנה כירושה חשבינן ליה, דמה שהוא שלו בירושה אינו יכול ליתן לו במתנה, וירושה דידיה נמי תורה היא שהתורה נתנה לו רשות ליתן לו נכסיו וירושה היא ע"ש, וא"כ כיון דבניו ראויים לירושה א"כ לשון מתנה לבניו נמי לשון ירושה הוא, וא"כ כי הדר קאמר יירשו אחרים תחתייהן אם אחרים אין ראויין לירש ולא מהני בהו לשון ירושה, לא מהני בהו לשון מתנה. ועיין בנתיבות המשפט ביאורים ס"ק יג הצדיק דברי הש"ך וכתב "ואף דלשון מתנה ליורש ירושה היא, מ"מ הא כתב מהרי"ט בחלק חו"מ סי' ע"ד דארכביה אתרי ריבשי ויש בלשון זה ג"כ לשון מתנה".

<sup>12</sup> ואף על גב דהאומר שאל יקברוהו מנכסיו אין שומעין לו וכמ"ש המחבר שם בסעיף ל' והטור שם סעיף מ"ז, שאני התם דהנכסים שלו ואיך יצוה שלא ימלו מנכסיו עצמו לקבורה ולהעשיר את בניו, משא"כ בזה דהממון לאו של בניו הוא, ובידו ליתן ממונו למי שירצה, ושבניו ישאלו על הפתחים. סמ"ע שם לה  
<sup>13</sup> שו"ע ונו"כ חו"מ רנב ב

<sup>14</sup> אבל אם הפקיד בידו שאם יצטרך יקחנו, אף שאמר לו שאם ימות יתן לפלוני, לא מיקרי הושלש לשם כך, כיון שעיקרו היה לשם פקדון. נתיבות המשפט ביאורים ב

<sup>15</sup> ש"ך שם ד

<sup>16</sup> פתחי תשובה שם א מתשובת שבות יעקב ח"א סי' קס"ח ולכן באם שצויתה בניה שלאחר מותה להתדיין לפני פלוני אינם מחוייבים לקיים.

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת תענית

דבר שלא ניתן במתנה<sup>17</sup>, רק שמצוה לקיים דברי המת, אם קדמו היורשין ומכרו, מה שעשו עשו. שמה שכופין את היורשין לקיים מצות אביהם אין החיוב רק עליהם ולא על הנכסים<sup>18</sup>.

מי שנשבע או נדר ליתן לפלוני כך וכך, ואפילו לצדקה<sup>19</sup> ומת ולא נתן, יורשיו פטורין שהרי איננו כאן שיקיים נדרו<sup>20</sup>, ואין בזה משום מצוה לקיים דברי המת. וי"א<sup>21</sup> שחיוב.

ולפיכך לדעה הראשונה גם אם נדר בחייו ליתן מעשר כספים מנכסיו וכבר חילק בחייו מקצתו וקודם מותו צווה שיתן מעשר מנכסיו כפי הנדר שנדר בחייו, אין לכוף את אפוטרופסי יתמי המנוח לקיים הצוואה, דכיון דנודר ומת אין היורשין<sup>22</sup> מחויבין לקיים נדרו<sup>23</sup>.

מי שהפקיד מעות אצל חבירו ואומר שאם ימות יעשה בהן המוטב, יתנו ליורשיו. דשאינ טוב מזה, שכל המעביר נחלה מבניו אין רוח חכמים נוחה הימנו.

דף כא:

**ד. ביום אחד או בארבעה ימים אין זה דבר ... איכא מותנא בחזירי גזר תעניתא ... שאני חזירי דדמיין מעייהו לבני אינשי ... איכא מותנא בארעא דישראל גזר תעניתא ... דאיכא שיירתא דלווי ואתיא בהדיה**

<sup>17</sup> לאפוקי כל דבר שנקנה במתנת שכיב מרע, שאם קדמו היורשין ומכרו, המקבל יכול להוציא מן הלוקח. ועיין סמ"ע ושי"ך שם ס"ק ו' אי דוקא בקרקעות או אף במטלטלין.

<sup>18</sup> ביאור הגר"א שם ט

<sup>19</sup> דשבועה אינו עושה קנין, וכן בנודר לעניים אינו עושה קנין, ומשום דלא אמרינן אמירה לגבוה כמסירה להדיוט אלא בקדושת הגוף או בקדושת בדק הבית, אבל נודר לעניים אינו כמסירה אלא שמחוייב לקיים נדרו ומשום דכתיב (דברים כג, כד) בפ"ך זו צדקה (ר"ה ו, א), וכיון דמת אין היורשין צריכין לקיים שבועת אביהן או נדר אביהן, ואפילו אומר הרי זו לעניים. קצוה"ח שם ה' ועיין בית יוסף יורה דעה סימן רנח אות ד' מהמרדכי ב"ב תצג "על מעשה ביהודית שנפטרה ואמר רבי אליעזר ממיין שנדרה ב' דינרים לצדקה ולאחר פטירתה החזיק בשלה ולא רצה להחזיר ליורשיה אלא ליתן לצדקה והיורשים אומרים לא ידענו בזאת הצדקה כלום והשיב ר"י שאין לו לרא"מ להחזיק בממון ודין מצוה לקיים דברי המת (גיטין טו.) אין מוטל עליו כיון שלא השליטתו מתחלה לכך."

<sup>20</sup> רמ"א שם ריב ז

<sup>21</sup> דעת הב"י ועיין חו"מ ריב ז

<sup>22</sup> קצוה"ח שם

<sup>23</sup> ומדין מתנת שכיב מרע גם אין חייבים שכיון שאמר ליתן משום הנדר שנדר בחייו וא"כ אין לעניים אלא מכת נדר כאשר בתחלה, והנודר ומת אין היורשין מחויבין לשלם. קצוה"ח שם אולם בנתי"מ ביאורים ג' פליגי עליה וכתב "וי"ל שצוואתו היתה שיתנו משום מצוה שעליהם וממילא אין כופין אותן, אבל בנודר כשמת אין שום מצוה על היורשין, וכיון שהוא צוה תנו, ע"כ במתנת שכיב מרע צוה ליתן."

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

# הלכות הדף היומי

## מסכת תענית

כבר התבאר לעיל בדרך יט: שמהצרות שמתענים עליהם היא הדבר. ואיזהו דבר<sup>24</sup>, עיר שיש בה חמש מאות רגלי או יותר עד אלף, כלומר חמש מאות איש בריאים, בין יהודי ובין נכרים, ואין בחשבון הזה לא נשים ולא קטנים ולא זקנים ששבתו ממלאכה, ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום א' או בד' ימים, אין זה דבר. שאינו אלא אקראי בעלמא.

היו בה אלף או יותר עד אלף חמש מאות<sup>25</sup> ויצאו ממנו ששה מתים בג' ימים זה אחר זה, הרי זה דבר. יצאו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר, וכן לפי חשבון זה.

היה דבר בארץ ישראל בכולה ולא במקצתה, מתעניין שאר גליות.

היה דבר במדינה, ושיירות הולכות ובאות ממנה למדינה אחרת, שתיהן מתענות אף על פי שהן רחוקות זו מזו. לפי שהילוך בני אדם ממקום הדבר מביאות את הדבר למקום שהולכין

היה דבר בבהמות אין מתעניין, זולת אם היה בחזירים מפני שמעיהם דומות לשל אדם<sup>26</sup>.

בימינו אין גוזרין תעניות על הדבר לפי שבדוק ומנוסה הוא דהאור נקלט בהעדר אכילה ושתייה, ומרבים בתפלות ובאמירת הקטורת<sup>27</sup> על פי המבואר בזוהר בראשית דף ק': שאמירת קטורת מעציר המגפה, ושיקחו ארבעים אנשים יראי אלקים, עשרה בכל רוח מהעיר ושיאמרו קטורת ויעשו כן ג' פעמים<sup>28</sup>, ואח"כ פסוקים ויאמר משה אל אהרן קח את המחתה וכו' ויקח אהרן כאשר דבר משה וכו' ויעמוד בין המתים וכו' ג"פ, וכל העם יכנסו לבהכ"נ ויאמרו קטורת. וגוזרין תענית בפדיון, ומחלקין לעניים ומרבין בעדקה.

<sup>24</sup> שו"ע ונו"כ תקעו ב

<sup>25</sup> ויש בזה שאלה דא"כ עיר המוציאה ר"ן רגלי לא משכחת בה דבר לעולם דלפי החשבון צריכה להוציאה מת וחצי וביום וחצי ולא משכחת לה אלא פחות או יותר והרי בכה"ג לא הוי דבר וכן תמיד כשיהיה המספר שלא לפי אדם שלם ועוד דלפי חשבון ת"ק רגלי לג' מתים מניע למת קס"ז בני אדם בקירוב וא"כ אם יהיו בעיר ק"ג אנשים וימות אחד מהם הוי דבר בתמיה ולכן צ"ל דעד ת"ק רגלי קאמר כלומר דפחות מג' מתים בג' ימים בשום מקום לא הוי דבר אפילו בשוב מועט וכן אם יש מעט יותר מת"ק אינו כלום עד שיהא אלף רגלי דאז צריך ששה בג' ימים וכן לפי חשבון זה תמיד. ערוך השולחן שם סעיף ז

<sup>26</sup> שו"ע שם ג

<sup>27</sup> ערוך השולחן שם ט

<sup>28</sup> וטוב לקיים ג"כ והגית בו יומם ולילה והסוד כי לקח טוב לק"ח בגי' מגפה. וגם יזהר מדבר שקר וזהו כלל גדול כי מי שהוא מדבר שקר בזמן המגפה הוא מסוכן ר"ל. בית דוד ח"ד סי' נ"ז משם כ"י האר"י ז"ל. ועיין עוד בשער הכוונות דרוש פטום הקטורת מה שיש לומר עוד בזמן המגפה ב"מ. כף החיים שם י

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

# הלכות הדרף היומי

## מסכת תענית

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה  
<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>